

Сепнаха се тогава бацитѣ и дѣдитѣ Въ потайни схлупени колиби, гдето се пазѣха и тачеха нашитѣ обичаи, нрави и чиста христова вѣра, по тлъки и седѣнки се запѣха тжжни народни пѣсни. Медениятъ кавалъ и гуслата заизливаха парливата мжка на цѣлъ народъ, който изплакваше жалбата по народната неволя и въздигаше гласъ чрезъ ручалото на гайдата къмъ старитѣ народни напѣви, възпѣващи славнитѣ подвизи на легендарнитѣ български войводи и горски хайдути, герои и борци за свобода и народностъ.

Престарѣли зографи и бѣлокоси иконописци съ трепетна ржка и възпламенѣли сърдца записаха стенописи и икони въ храмоветѣ, гдето изписваха въ символични образи и картини разпнатиия на кръсть народъ. Тамъ майстори рѣзбари изрѣзваха символи и образи отъ старото българско царство. България по владишкитѣ тронове и иконостаситѣ я изобразяваха като малко отслабнало лъвче. Около него бѣше се обвила една тънка змия, която бѣ захапала съ отровния си зжбъ езика на лъвчето. Съ това старитѣ рѣзбари искаха да изтъкнатъ на богомолцитѣ, че България е окована въ робство.

И започна да се оживява българскиятъ народенъ духъ. Биеха камбанитѣ и сбираха благочестивитѣ люде на молитва. Въ низкитѣ и тъмни черковни храмове божиитѣ служители